

Jonathan Odell

VIDA OG
MISS HAZEL

OVERSATT AV
RAGNHILD EIKLI

PAX FORLAG A/S, OSLO 2015

Originalens tittel: *Miss Hazel and the Rosa Parks League*
Copyright: © 2014 by Jonathan Odell
Published in agreement with Jonathan Odell
c/o Marly Rusoff Literary Agency, Bronxville, New York, USA
Norsk utgave: © Pax Forlag 2015
Omslag: Laura Klynstra og Concorde Design
Omslagsfoto: Jacqueline Moore/ Arcangel Images og
The Natural History Museum/ Alamy
Trykk: ScandBook AB, Falun
Printed in Sweden
ISBN: 978-82-530-3774-5
ISBN: 978-82-525-8498-1 (Bokklubben)

Oversetteren er medlem av Norsk Oversetterforening

Til mine foreldre, Faye og Odell Johnson
Historiene deres har betydd noe

PROLOG

Det var opp til Vida å redde gutten sin. Med Nate i armene flyktet hun ut bakdøra og gjennom den mørke åkeren bak huset. Kunne hun bare få Nate ned til elva lenger borte, inn mellom de mørke sypressene, ville han være trygg.

De to hvite mennene måtte ha hørt nettingdøra smelle igjen, for lysene fra pickupen skar nå gjennom åkeren. Hun snudde seg. Bilen brølte mot henne, pløyde gjennom bomullsrekkene; støtfangerne meide ned planter halvparten så høye som et menneske. De hadde nesten tatt henne igjen. Hun hadde ingen mulighet til å nå bort til elva. Vida kastet seg ned mellom to rekker, skjermet Nate med kroppen.

Pickupen bremsset, og hun hørte en bildør bli åpnet. Hun kikket over radene. De sto bare noen ganske få meter unna, lyttet ut i natta, og i lyset fra bilen dannet skikkelsene deres lange skygger over åkeren.

Nate klynket, og den ene av mennene sjanglet i retning lyden.

Den eldre mannen vaklet etter ham. «Ikke gjør det!» ropte han. «Du må ikke ta livet av noen, gutt. Og i hvert fall ikke en liten unge. Og i hvert fall ikke din egen ...»

«Kjeften på deg! Han er ikke min egen noe som helst,» snøvlet den andre. «Hvis den guttungen lever, mister jeg alt!»

Den eldre mannen ropte skrekkslagen: «Jente! Bli der du er. Hører du? Ikke reis deg opp.» Han snudde seg og grep etter løpet på hagla.

Vida sprang opp og satte avgårde igjen.

Like etter kom det første smellet, raskt etterfulgt av et nytt. Med lammende styrke feide stormen av hagl Vida og barnet hennes videre inn i mørket.

Etter hvert som eksplosjonene gjallet gjennom nabolaget, ble lampene i de enkle boligene slukket like fort som de hadde blitt tent.

FØRSTE BOK
HAZEL OG VIDA

1947

Kapittel en

EN MANN SOM TAR VARE PÅ SINE EGNE

Hazel var travelt opptatt med å sette opp et assortiment av Hskjønnhetsprodukter fra Tangee på Rexall i Tupelo, der hun var ansatt, da en høy, kjekk mann slentret selvsikkert inn i butikken; han hadde nettopp gått av bussen og kom rett fra marinen, fremdeles i hvit sommeruniform. Øynene hans var to mørke stjerner.

Han smilte til henne, og la hodet på skakke på en måte som fikk sommerfuglene i magen hennes til å flagre. «Er apotekeren inne? Jeg har en resept på iskreamsoda.» Stemmen hans var som en kjærlighets-sang med countrysleng, eigod og ekte. Hazel mistet først både munn og mæle og ble stående og måpe mot ham, som om hun ventet på neste vers. «Du skulle ikke tilfeldigvis kjenne til oppskrifta?»

Rødmende fikk hun stammet fram: «Jo visst gjør jeg det ... kan jo det ... klart.» Allerede før hun hadde nådd bort til ismaskinen, hadde hun samlet seg tilstrekkelig til å komme med en vits: «Jeg skal ikke engang spørre om å få se papirene fra doktoren.»

Det fikk ham til å le. Det var en god latter, mild, tilsynelatende ute av stand til å ha noe ondskapsfullt i seg. Da hun satte glasset foran ham, blunket hun til ham og sa advarende: «Pass på at du ikke spiser for fort, for da fryser du halsen av deg.»

Han sa: «Jeg har ikke hastverk nå lenger.»

Det var øynene hans som virkelig fanget interessen hennes. De var vakre å se på, lik mørke speil av polert jern, men de slapp ikke

Hazel inn. Det var som om øynene hans skjøv henne tilbake, og det gjorde bare at hun ønsket å komme nærmere. Hun sa: «Det skulle ikke forundre meg om du kunne stirre en gribb ned fra et tre.»

Han rødmet og sa: «Jeg har aldri sett ei jente som fører seg så fint som deg.»

Hazel skjønte at han ønsket å si mer, men det var overflødig. I øynene hans så hun seg selv som vakker, like vakker som hun hadde kjent seg den dagen da den omreisende fotografen hadde tatt bilde av henne.

Hazel hadde vært tolv år da mannen med glatt sleik og sukker-søt stemme hadde dukket opp en varm sommerettermiddag med en mystisk svart boks som han sverget på skulle gjøre henne like vakker som en hvilken som helst filmstjerne. Før dette hadde hun aldri sett et fotografi av seg selv. Mens han rigget til fotoapparatet og stilte opp en av brødrene hennes og en av søstrene, flørtet hun med ham, kastet håret bakover og slikket seg på leppene slik hun hadde sett Jean Harlow gjøre. Der hun sto på gårdsplassen mens mannen fotograferte henne, kjente hun huden gløde ved tanken på å komme seg bort fra Tombigbee Hills.

Mora hennes hadde aldri hatt tålmodighet med denne jenta som var så altfor full av følelser. Hver gang Hazel spurte om bildene hadde kommet, fikk hun en formaning om at hun ikke måtte gjøre seg noen forhåpninger. «Håpet lager furer i Elendighetens åker,» sa mora. Men den deilige følelsen av forventning og håp var det aller beste Hazel visste. Hun skjønte ikke hvordan man kunne leve uten håp om at noe fint skulle skje, ikke i en vidunderlig fjern framtid, men i morgen, om ikke i dag.

Da fotografiene endelig dukket opp to måneder senere, åpnet hun konvolutten med skjelvende hender. Det første var av mamma og pappa som satt stivt side om side, som om de var to fremmede som ventet på benken utenfor tannlegekontoret. Det neste var av pappa som sto med armen om halsen på muldyret. Så mye mer avslappet han var når han poserte sammen med arbeidsdyret!

Til slutt kom familiebildet, alle tolv foran den umalte låven. I den ene enden sto pappa med hvitstivet skjorte og overall, og i den andre enden sto mamma, sliten og trett, med vesle Jewel på armen. Mellom dem var skokken av uttrykksløse barneansikter, tripp-trapp i en helt jevn kurve fra knehøyde til fullvoksen, med to tomrom til guttene som fremdeles var med i Stillehavskrigen.

Men det var noe som ikke stemte! Hazel lot fingeren gli over hvert ansikt på bildet. Hun så alle brødrene og søstrene, men hennes eget ansikt var ikke der. Hadde fotoapparatet hoppet over henne?

«Å nei!» gispet hun. Fotografen hadde spilt Hazel et forferdelig puss! Der hun skulle stått, hadde han satt inn et halvt utsultet, foreldreløst barn, et vanskjøttet barn som sikkert ikke hadde lenge igjen å leve. Den stakkars lille jenta var lut i skuldrene, og håret hennes var reneste sopelimen. En sjaskete, utslitt kjole slukte den skinnmagre kroppen. Ansiktet var uttært og huløyd. Hun var dradd og så ut som ei kone på femti, ikke ei jente på tolv.

Sjokket gikk over i tårer. Det var ikke et puss. Hun burde ha visst det. Storesøstrene hennes hadde sagt det titt og ofte. Hazel Ishee var stygg som en vortefeset høne. Ingen mann med en magisk svart boks, og intet hode fullt av håp kunne gjøre noe med dette faktum.

Baby Ishee så at dattera ble lei seg, og prøvde å trøste henne. «Du er da pen nok.»

Hazel nølte. «Nok til hva?»

«Nok til hvilken som helst mann på disse trakter.»

«Har du vært pen noen gang, mamma?» spurte Hazel. Hun hadde ikke ment det som en fornærmelse, og bet seg i leppa da hun la merke til at mora ble stram i maska.

For første gang betraktet Hazel mora si med et klart blikk og ikke gjennom et barns øyne, som alltid blir tåket til av det velkjente. Pukkelryggen. Den bitte lille foten som ikke hadde vokst siden mora var barn, og som hadde vridt seg innover slik at hun haltet, noe Hazel alltid hadde sett på som like naturlig som en hårfarge. Inntil nå hadde Hazel aldri tenkt på mora som «pen» eller «ikke pen». Nå syntes hun plutselig at pukkelens virket syk og den forkroplede foten grotesk.

Hun ble oppmerksom på andre ting også. Moras kallenavn, Baby, var ikke et uttrykk for kjærlighet eller hengivenhet, men et hun hadde fått på grunn av den deformerte foten, på samme måte som man kunne kalle noen Pusling eller Haltepink. Plutselig skammet Hazel seg over mora si.

Det var som om Baby hadde lest tankene til dattera, for hun skulte på seg selv i speilet. Så tørket hun bort en strime snus fra haka med forklesnippen. «Det er ikke viktig å være pen. Menn er som griser,» sa hun. «Har du noen gang sett en gris med briller?»

«Nei, mamma,» svarte Hazel og lot den ene tåa følge en sprekk i gulvet.

«Så klart ikke.» Mora spyttet i tobakksboksen hun alltid bar med seg. «En gammel råne bryr seg ikke om hva han sluker i seg. Skjønnhet betyr null og niks for en gris.» Og dermed snudde Baby Ishee seg og gikk ut av rommet med den lille foten slepende etter seg.

Hazel sa til seg selv at mora hadde rett. Det hadde vært idiotisk av henne å håpe. Hun prøvde å forsones seg med at hun var stygg, og aksepterte sin skjebne som en kristen martyr. Slik mora hadde gjort for henne, skulle hun gifte seg med en mann som ikke brydde seg om hvordan hun så ut og som ble mer smigret over å bli fotografert sammen med et muldyr enn med henne. Hun ville få en haug med unger, og skyve den sist ankomne ned fra fanget for å gi plass til neste.

Storesøstera hennes, den pene, hadde lite til overs for furtinga til Hazel. «Hva er det med deg?» spurte Onareen mens hun tømte en bøtte vann i trauet til hestene.

«Jeg er stygg!» glefset Hazel. «Har du ikke fått med deg det?»

Søstera mildnet av medfølelse. «Vet du hva, Hazel, det er mye verre å ha et vakkert utseende som man mister, enn aldri å ha hatt et å miste. Gud hadde omsorg for deg da han gjorde deg så lite pen.»

Hazel måpte. «Sier du at Han gjorde det med vilje? Står du her og sier at det er Guds vilje at jeg er stygg?»

«Ja, akkurat, Hazel. Ta det som en velsignelse.»

Hazel dyttet Onareen oppi hestetrauets

Der og da bestemte Hazel seg for at hun aldri i livet ville gi slipp på håpet. Hun skulle bli pen, om det så skulle bli det siste hun gjorde.

Før hun var tretten, var hun på god vei til å bli en selvutnevnt skjønnhetsekspert. Hun begynte ved å hengi seg til utrettelige anstrengelser for å endre på utseendet. Hun trosset frykten for å få juling og stjal egg fra verpende høner, og så brygget hun en hårkur av friske eggeplommer og mineralolje. Etter at alle hadde gått og lagt seg, kokte hun en melsekk og tullet den rundt det behandlede håret. I løpet av noen uker var det blitt mykere.

Armene var flekkete som kalkunegg, og for å bøte på det, stjal hun småmynter fra kollektskåla og sendte en postordrebestilling på en fregnekrem hun hadde sett reklame for i bondealmanakken.

Den største utfordringen var de lute skuldrene. Ettervirkningen av å hale på bomullssekker fra hun var seks år, og årelange forsøk på å gjøre seg mindre for ikke å rage over guttene på skolen, lot seg ikke fikse med kosmetikk. Etter å ha tenkt lenge og vel, kom Hazel på en løsning. På låven fant hun et gammelt seletøy etter muldyrene, og så lagde hun seg en slags grime. Reimene bet riktignok inn i huden, men den tvang skuldrene hennes bakover. I timevis om gangen øvde hun på å gå som Jean Harlow, med en fot nøyaktig foran den andre.

Det tok noen år, men litt etter litt begynte Hazel å se bedre ut. Håret ble glansfullt og kastanjebrunt, øynene skinte blåere enn vandretrostegg, og hun hadde fått deilige, runde bryster, til og med finere enn Onareen sine. Hun var likevel ikke fornøyd. Hazel konstaterte at hun trengte kosmetisk assistanse. Hun kjente bare én person som brukte sminke, og en dag hun var i kirka, huket hun tak i begravelsesagenten og tryglet ham om leppestift, rouge og pudder.

Etter en uke med øvelse i all hemmelighet, kom dagen da hun var klar for å overraske familien med den nye, sminkede Hazel. Reaksjonene lot ikke vente på seg. Brødrene kalte henne Lille Frøken Griseøre. Søstrene hadde enda verre navn på henne. Faren ba henne gå og vaske ansiktet i hestetrauets. Hun ville kanskje ha gitt opp i ren ydmykelse, hadde det ikke vært for det mørke, ettertenksomme

ansiktsuttrykket til mora. Det var da Hazel skjønnte at hun var inne på noe.

Det varte ikke lenge før Hazel oppdaget at det fantes andre typer menn i verden enn bønder og bondesønner. Noen menn var selgere – menn som kjørte bil i faste ruter fra gård til gård uten å bli skitten på hendene, som så deg rett inn i øynene og ikke var redde for å le av ingenting. De var menn som snakket av samme grunn som andre mennesker sang: bare for å høre den rene, skjære lyden av det. De så på henne med smil i blikket og sa at hun hørte hjemme i California. Eller kanskje Jackson.

Hazel nølte ikke med å skulke skolen for å ta en dagstur til Tupelo med han som kjørte for Watkins Flavoring, til Corinth med han fra Standard Coffee, eller til Iuka med han som hadde en omreisende kolonialhandel. Hazel takket ja til en tur med hvem det skulle være, så lenge han kjørte dit hun hadde tenkt seg.

De slapp henne av i byen, og så satt hun hele dagen på iskrem-baren og studerte klærne og positurene til de perfekte kvinnene i filmmagasinene. Når hun så på fargefotografiene, innhyllt i duftene fra kosmetikkavdelingen, følte hun seg mer hjemme enn hun noen gang hadde gjort på gården. Hun oppholdt seg så mye på Rexall i Tupelo at innehaveren la sin elsk på henne og tilbød henne jobb. Hun fant seg straks en hybel i byen, og det var det første rommet hun ikke måtte dele med fem søsken.

Ut fra alle de romantiske fortellingene hun hadde lest i filmbladene, hadde Hazel skjönt at nøkkelen til evig lykke var å finne den rette og leve på ekte kjærlighet. Hun var likevel ikke så dum at hun trodde at hun måtte ta den første og beste. Hun trengte en som var annerledes, en mann hun kunne sette all sin lit til, en som ville elske henne så høyt at han ga henne alt hun ønsket seg, til og med før hun selv visste at hun ønsket seg det. Hvis hun måtte spørre, gjaldt det ikke. Hazels største bekymring var at gode følelser nesten alltid var av det ustadige slaget. Så vidt hun kunne skjønne, hadde de en tendens til å smelte bort akkurat som iskremen i bunnen av et isglass. Var det slik med kjærlighet også? Magasinene skrev ikke noe

om det. Da hun spurte mora, sa Baby: «Følelser kommer og går som dugg på enga. Det er ikke noe å bygge framtida på.»

Hazel rynket panna, men mora fortsatte: «Hazelene, det finnes bare to sorter mannfolk i verden. Det er de som tar vare på sine egne, og de som ikke gjør det. Den første sorten blir værende av ren plikt. Og den andre?» Mora viftet med håndleddet, som om hun feide bort et irriterende insekt. «Så snart det blir tørke, hopper han over gjerdet på jakt etter frisk dugg. Hvis du skjønner hva jeg mener.»

Hazel hadde ikke sansen for det med duggen, men hun likte det om en mann som tok vare på sine egne. Det hørtet veldig fint ut. Hazel tok til seg rådet fra mora og glemte ikke det hun hadde sagt, og hun brukte det som målestokk på alle hun møtte.

Dem var det mange av. Nye menn kom til stadighet innom butikken, flørtet og ba henne ut. Hun ble skremt av de sultne blikkene og de smilende, grådige munnene, og hun husket det mora hadde sagt. Hazel skjønte at alle som en hadde appetitt på dugg.

Men i samme øyeblikk som Floyd valset inn i butikken, fattet hun håp om at han var den hun hadde ventet på. Hun tenkte: Er det slik kjærligheten åpenbarer seg? Kan en vilt fremmed spasere inn i livet ditt en fin sensommerettermiddag mens du setter fram noen leppestifter, og vips, sånn helt uten videre – i gnisten i et skinnende blick og i glimtet av et bredt smil – kan det virkelig være slik at du endelig får lønn for alle forhåpningene, at livet aldri blir det samme? Er det sånn det er? Kan man virkelig tro at noe som skjer så fort, kan vare et helt liv?